

Андрій ЖБАНЧИК

т.в.о. завідувача кафедри
вогневої підготовки,
кандидат юридичних наук, доцент

Ганна ТЕРЕХОВА

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної
поліції України
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ, ЯКІ ЗВІЛЬНЯЮТЬСЯ З УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У сучасних умовах розвитку кримінально-виконавчої політики України питання ресоціалізації осіб, які звільняються з установ виконання покарань, набуває підвищеної наукової та практичної значущості. Це зумовлено переорієнтацією системи виконання покарань на забезпечення соціальної адаптації засуджених і формування передумов їх подальшого правослужного життя. Нормативні положення кримінально-виконавчого законодавства визначають ресоціалізацію як одну з пріоритетних цілей виконання покарань, що полягає у відновленні соціально корисних зв'язків особи та створенні умов для її ефективного включення в суспільні відносини після звільнення. У цьому розумінні ресоціалізація виступає комплексним соціально-правовим явищем, яке не обмежується періодом відбування покарання, а охоплює взаємопов'язані пенітенціарний і постпенітенціарний етапи, спрямовані на забезпечення стабільної інтеграції особи у соціальне середовище.

У доктрині кримінально-виконавчого права ресоціалізація трактується як комплексний феномен, що поєднує правові, соціальні, психологічні та економічні складові. О. М. Джужа наголошує, що ресоціалізація виходить за межі діяльності установ виконання покарань і потребує активної участі органів пробації, органів місцевого самоврядування, служби зайнятості, медичних і соціальних установ [1, с. 206]. Водночас сучасний стан нормативного регулювання постпенітенціарної адаптації в Україні характеризується фрагментарністю, що зумовлює необхідність переосмислення ролі кримінально-виконавчого законодавства у формуванні єдиної державної політики ресоціалізації.

Соціально-правовий аспект ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, полягає у відновленні їх правового статусу як повноправних членів суспільства. КВК України гарантує звільненим особам реалізацію низки соціальних прав, зокрема права на працю, соціальний захист, охорону здоров'я та житло. В. М. Трубников обґрунтовано зазначає, що формальне закріплення цих прав без створення реальних механізмів їх реалізації призводить до правової і соціальної маргіналізації колишніх засуджених, що, у свою чергу, підвищує ризик повторної злочинності [2, с. 117].

У зв'язку з цим доцільним і науково виправданим є застосування індивідуалізованих підходів до ресоціалізації, що передбачають розроблення спеціалізованих програм з урахуванням рівня криміногенного ризику особи, наявності її соціальних ресурсів, а також прогнозованих умов життєдіяльності після звільнення.

Наукова новизна дослідження полягає у розгляді ресоціалізації як комплексної соціально-правової конструкції, що передбачає поєднання заходів, які здійснюються під час відбування покарання, із подальшим постпенітенціарним супроводом особи після звільнення. Запропонований підхід орієнтований на нормативне визначення обов'язку держави щодо забезпечення послідовності та безперервності ресоціалізаційних заходів, зокрема через налагодження передачі відомостей про потреби звільнених осіб від установ виконання покарань до уповноважених органів пробації та соціальних служб. Як зазначає О. О. Шкута, система пробації в Україні здатна виконувати роль центрального елементу зазначеного механізму, однак її ефективне функціонування потребує розширення компетенції у сфері соціального супроводу осіб після звільнення [3, с. 98].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що ресоціалізація осіб після звільнення з

установ виконання покарань у соціально-правовому вимірі має розглядатися як один із ключових напрямів державної політики у сфері кримінальної юстиції. Запропонований підхід характеризується новизною, оскільки передбачає розуміння ресоціалізації як системного та безперервного процесу, забезпеченого діяльністю відповідних інституцій і врегульованого комплексом правових норм із належною міжвідомчою взаємодією. Упровадження такої моделі здатне сприяти скороченню повторної злочинності, підвищенню результативності функціонування кримінально-виконавчої системи, а також посиленню реалізації принципів гуманізму та верховенства права.

1. Джу́жа О. М. Кримінально-виконавче право України : підручник. Київ : Атіка, 2018. 496 с.
2. Трубников В. М. Соціально-правові засади ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Вісник Національної академії правових наук України. 2019. № 3. С. 112–120.
3. Шкута О. О. Пробація як інструмент постпенітенціарної ресоціалізації в Україні : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 214 с.

Світлана КОРОГОД

старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
(м. Дніпро, Україна),
доктор філософії в галузі права

Віталій КОРОГОД

старший оперуповноважений
в особливо важливих справах
Управління міграційної поліції
ГУНП в Дніпропетровській області
(м. Дніпро, Україна)

**КРИМІНОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ**

Експлуатація людини як соціально-правовий феномен характеризується історичною змінністю форм за збереження незмінної сутності – використання людини як джерела отримання вигоди. Трансформація економічних моделей і міжнародного правопорядку зумовила перехід від легалізованого рабства до криміналізованих форм торгівлі людьми у XX–XXI століттях, що свідчить про еволюційну мінливість цього злочину.

Повномасштабна збройна агресія проти України сформувала новий криміногенний контекст, у межах якого відбувається не лише зростання ризиків торгівлі людьми, а й трансформація її кримінологічних характеристик. Масове переміщення населення, руйнування економіки та окупація окремих територій підвищують рівень віктимізації та змінюють механізми реалізації експлуатаційних практик.

У зв'язку з цим постає питання: чи є сучасні прояви торгівлі людьми в умовах збройного конфлікту модифікацією традиційної моделі складу злочину, чи формуванням воєнно-детермінованої його різновидності зі специфічними способами вчинення та особливостями кримінально-правової кваліфікації.

Відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми», торгівля людьми визначається як здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а також вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації із застосуванням обману, уразливого стану, насильства чи інших форм примусу, що визнаються злочином відповідно до Кримінального кодексу України [1]. Незважаючи на нормативну визначеність, у науковій доктрині відсутній єдиний підхід до розуміння змісту та структури цього злочину, що зумовлює необхідність подальшого теоретичного аналізу його кримінологічних ознак у сучасних умовах.

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України кримінологічний профіль торгівлі людьми набув якісно нових рис, що свідчить про системну еволюцію цього феномену під впливом воєнних детермінант. Йдеться не лише про зростання ризиків, а про трансформацію структурних елементів злочинної діяльності, механізмів залучення